דער קריזיס אין דימענטען און אין גרויט

פון לעאן זאלאטקאף

די דימענט אינדוסטרי פיהרט איצט א פארצווייפעלטען קאמף געגען א בילינקייט פון דימענטען.

פיעלע פון אונז געדענקען געוויס די פאבעל פון דעם האהן מיט דעם פערל, וואס אין געווען געדרוקט אין אונזערע קינדערשע שול־ביכלאך. די מעשה איז, דאס א האהן האט מיט זיינע קראלען געשארט אין מיסט, ווי ס'איז דער שטייגער פון אלע הענער, און האט געפונען א פערל, האט ער דאס מיט פארדרוס ארויסגעשפיגען פון זיין שנאבעל, און האט אויסגעקרעכט מיט באדויערען: „אח, ווען דאס וואלט געווען א קערענדיל!".

דער מוסר השכל פון דער פאבעל איז, אז מען דארף ניט אלץ זוכען צו שטאפען אין מאגען; עס זענען דא זאכען פון שעהנקייט וואס מען דארף קענען שעצען ניט פאר זייער טעם און פאר זייער גוטליכקייט, נאר פאר זייער שעהנקייט. קומט אויס אז דער האהן איז געווען א גרויסער שוטה, ווען ער האט פארגעצויגען א קערענדיל, וואס איז כמעט גאר ניט ווערט, צו א פערל וואס איז אן עשירות.

לעזט מען אבער וועגען די פערל און דימענטען, וועלכע מאסקווע האט בירושה פון די צארס, און וועלכע זאלען ווערט זיין, ווי מען זאגט, מעהר ווי צוויי הונדערט מיליאן דאלאר, און וועגען דעם מאנגעל אין ברויט, וועלכע צווינגט מענשען צו שטעהן אין ליניע מיט דער ברויט קארטע, צו קריגען א פאר פונט ברויט, מוז מען אנהויבען צווייפלען, צי איז דער האהן פון דער פאבעל באמת געווען אזא שוטה, ווי מען האט געוואלט די קליינע קינדער איינרייידען. פיעל מעהר וואלט מען געמעגט אנגעהן, מען, אז דער האהן איז געווען א חכם, א פילאזאף פון דעם ניצליכען און דעם נויטיגען.

וואס וואלט די סאוויעטישע רעגירונג איצטער ניט געקענט אויסטאן, מיט די צוויי הונדערט צוואנציג מיליאן דאלאר, וועלכע ליעגען טיט אין דימענטען! און וואס איז מעהר — עס איז א גרויסער ספק אויב די דימענטען און ברילאנטען פון די רוסישע צארס, וועלכע מאסקווא האלט אויף אויסשטעלונג און לאזט וויסען וועגען דעם צו דער קאפיטאליסטישער וועלט, וועלען ווען עס איז געפינען בעלגיים, אדער וועלען אנהאלטען דעם ווערט וואס מען שרייבט זיי צו. דען עס איז א קריזיס אין דימענטען, א פיעל גרעסערער אלס דער קריזיס אין ברויט. דער חילוק איז, וואס דער קריזיס אין דימענטען קומט פון צופיעל; דער סאוויעטישער קריזיס אין ברויט קומט פון צו וועניג.

דימענטען זענען אלעמאל באטראכטעט געווארען אלס די זעלטענסטע און שעהנסטע פון אלע ערדלשטיינער. אין די פריערדיגע יאהרהונדערטע זענען זיי געפונען מען מייסטענס פון אינדיען. בלויז געטערסטאטען, פירסטען און די העכסטע פריסטער האבען זיי געטראגען אויף זייערע קליידער. אזעלכע מענשען האבען געוואלט שיינען ווי געטער ווען זיי זענען אויפגעטראטען אין דער עפענטליכקייט. אין אנפאנג פון אכצעהנטען יאהרהונדערט האט מען ענטדעקט דימענטען אין בראזיליען. דאן האבען אויך גרויסע גבירים אנגעהויבען טראגען דימענטען, באזונדערס די פרויען פון די רייכע. בראזיליען האט פראדוצירט אזוי פיעל דימענטען דאס זי האט פארנומען דעם פלאץ פון אינדיען אין דימענטען מארקעט, און דער דימענט איז ארונטערגעפאלען פון זיין מאיעסטעטישער הויך, און איז בלויז געווארען א ציערונג און א לוקסוס פאר יעדערן וואס האט געקענט באווייזען צו קויפען. אבער דאס איז נאך אימער געבליבען אן אויסצייכנונג פאר די גאנץ רייכע.

ווען די פראנצויזישע רעוואלוציע איז געקומען זענען דימענטען ארונטער־געקומען עטליכע שטאפלען פון זייער הויך, ווייל די דימענטען וואס האבען זיך נעהאט אנגעזאמעלט אין די קעניגליכע הויפען און אין די קירכען האבען איבערפלייצט דעם מארקעט, און די נייע גבירים פון נאך דער רעוואלוציע האבען א גרויסע גבירים און מיליאנערען איז געוואקסען דער פארלאנג נאך דימענטען, אבער אין א קריזיס, ווען מענשען פארליערען זייער געלט — ווי צום ביישפיעל דער לעצטער וואל סטריט קראך — הויבען יודים אן צו פארקויפען זייערע דימענטען.

די רוסישע רעוואלוציע האט געבראכט ציערונג פאר הונדערטע מיליאנען אויף די אייראפעאישע מארקעטס, און דער גרעסערער טייל דערפון האט געפונען א וועג נאך אמעריקע, ענטוועדער דורך אמעריקאנישע טורעסטען, אדער דורך סוחרים. די סאוויעט־רעגירונג, ניט קוקענדיג אויף דעם געשריי פון ענטזעצען וואס האט זיך אויפגעהויבען געגען אנפיסקאציע, האט דאך באוויזען ביסלאבוויזיין אפצוזעצען די דימענטען וואס זי האט אנפיסקירט. אויף דעם אופן האט די רוסישע רעוואלוציע אפגעקלונגען אפילו אויף די דימענטען־פעלדער פון סויט־אפריקא, דען דער עולם האט געקויפט די דימענטען וואס זענען געקומען פון רוסלאנד. די דימענטען־קאמפאניעס האבען, א דאנק די באלשעוויקעס, געהאט עטליכע שלעכטע יאהר.

אבער די מוואליע פון רוסישע דימענטען האט זיך ביסלאבוויין געליינגט, איז שטילער געווארען, און די דימענטען־אינדוסטריע אין סויט־אפריקא האט ווי דער אנגעהויבען לעבעדיגער צו ווערען. די אפעריטאָרס פון די דימענטען־פעלדער האבען נאך פעסטער געמאכט זייער סיסטעם פון מאנאפאלזירען דעם דיימענטען־האנדעל פון דער וועלט. דער סיסטעם באשטעהט פון איין גרויסען רייכען סינדיקאט, וועלכער קויפט אויף די דימענטען פון די קלענערע קאמפאניעס, אזוי דאס זי האט קיין קאנקורענץ, און דאן שטעלט זי פעסט איהר פרייז, און ברייננט אויס'ן מארקעט בלויז אזוי פיעל פון איהר סחורה ווי פיעל דער מארקעט קען פארדייען, ניט אונטערשלאגענדיג דעם פרייז. וואס איז ניט פארקויפט־ווארען איז געבליבען ליעגען אין סייפס.

די דימענט־קאמפאניעס האבען אנגעהויבען צו האבען געהאפט אויף נאך בעסערע, אבער מיט לעבען אין א צייט פון ענדערונגען און ענטדעקונגען. אין 1926, ארום אדענדזש ריווער אין סויט־אפריקא, זענען ענטדעקט געווארען פלעצער וואו מען קען אויפקלייבען דימענטען צווישען די שטיינדלאך. טויזנטער מענשען האבען זיך א לאז געטאן צו די פלעצער, וואו עס איז פעגליך געווען צו מאכען אן עשירות אהן קאפיטאל און אהן געצייג, אין פארלויף פון עטליכע וואכען.

דער דימענט־סינדיקאט האט זיך דערשראקען. ער האט זיך געזעהן גענוואונגען צו פארהיטען דעם צוזאמענבראך פון דער דימענטען־אינדוסטריע. זיי האבען גענומען אפקויפען פון די דימענטען־זאמלער זייער סחורה, און האבען ארייننעבראכט אין דעם אכט מיליאן זונט (פערציג מיליאן דאלאר). די סחורה האבען זיי באהאלטען אין די סייפס, ניט צו פארפלייצען דעם מארקעט. זיי האבען אויך דורכגעפיהרט אין קייפ־טאון נראלאמענט א געזעץ צו באשרייבען די אמלונג פון די דימענטען אויף דעם ענטעקטען פעלד. אבער עס איז א גרויסער צווייפעל אויב א געזעץ קאן איינהיטען די זאמלונג פון די דימענטען אויף דעם ענטדעקטען פעלד. אבער עס איז א גרויסער צווייפעל אויב א געזעץ קאן איינהיטען די זאמלונג פון „שטיינדלאך" וועלכע וואלגערען זיך, און וועלכע מ'קען אויפהויבען. ווארשיינליך איז דער פלאן ניט דער איינציגער וואו עס וואלגערען זיך אזעלכע רייהע דימענטען אונטער די שטיינדלאך.

פיהרט איצט די דימענט־אינדוסטריע א פארצווייפעלטען קאמף געגען א זול אין דימענטען. דער דימענט ווערט הויך געשאצט דערפאר וואס ער איז זעלטען, אבער אויב מען זאל קענען איהם אויפהויבען פון צווישען שטיינדלאך אויפ'ן וועג, וועט ער ניט קענען אנהאלטען זיין חשיבות. אויב אלע שטיינדלאך זאלען זיין דימענטען, וועט זייער גלאנץ און שיין זיין דערזעלביגער ווי פון דיי כעמטען איצטער, אבער זיי וועלען זיין ווערטלאז.

און דער מוסר השכל דערפון איז: „ליינט ניט אייער געלט אין דימענטען".

אומזיסטער ליידען

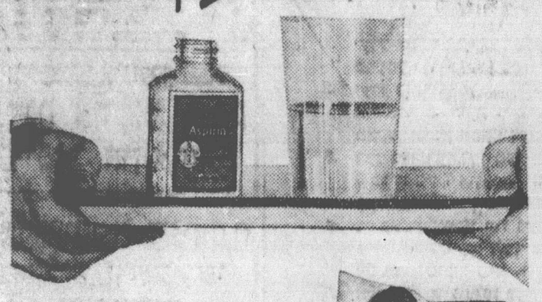

דאס נעקסטע מאל, ווען א קאפ־ווייטאג מאכט אייך צו שטעהען אין דער היים —

אדער אן אנדער ווייטאג אדער שמערץ שטערט אייך צו זיין ערגעץ אין צייט —

געדענקט וועגען אספירין! ווייל עס איז ניטא קיין שום ווייטאג, וואס דאס קען ניט פארלייכטערען און פארלייכטערען שנעל.

דייעזע טעבלעטס ביבען אמת'ע הילף, אנדערש וואלטען מענשען עס ניט גענומען כסדר. זיי זענען אומ־שעדליך, אנדערש וואלטען דאק־טוירים עס ניט פארשריבען.

זייט ניט קיין מארטירער פאר אומזיסטע שמערצען. פאר פארקיה־לינגען וואס קענען אזוי לייכט אפ־געשטעלט ווערען: נייוריטיס, נייר־אלרזישע: צו פרוען־קראנקהייט מען: אדער אנדערע פארטען לייד־דען פאר וועלכע אספירין איז אזא עפעקטיווער מיטעל.

איר דארפט ניט צווייפלען צו נעמען אספירין. עס איז זיכער. עס איז שטענדיג דאס געלבע. עס שערינגט קיינמאל ניט דאס הארץ. אלזא נוצט עס אזוי אפט ווי איר דארפט: אבער די אורזאך פון יעדען שמערץ קען נעהייילט ווערען בלויז פון א דאקטאר.

BAYER ASPIRIN
TRADE MARK REG.

דער בעסטער פלאץ צו שיקען אייערע קרובים געלט אין אלע וועלט טיילען, איז

חפץ'ס שיפס קאנטאר

חפצ'ס שיפס קאנטאר איבערוויזט געלדער איבעראל זעהר שנעל. אמעריקאנער דאלארען אויסגעצאהלט פינקטליך אין יעדער שטעדט טעלע און אן אונטערשחיפט ווערט געקראגען פאר יעדער סענס. אונזערע פרייזען זענען מעסיג. געלדער אפגעשיקט צוויי מאל טעגליך.

טעלעפאנירט אייערע אדרעסס, אויב איהר קענט ניט קומען אליין

חפץ'ס שיפס קאנטאר
DOMINION TICKET OFFICE
143 QUEEN STREET W.
(לעבען יארק סטריט)

Phone Adelaide 5971
חפץ'ס נאמען איז געבויט אויף 3 פעסט זייולען (1) 12 יאהר פון ערהליכע האנדלונג (2) אויסגעזוכטליכע געשטעלטע נעטיטסייט (8) פר־נאנצייגע שטארקייט און אב סאלוטע זיכערהייט.

מיר לייהען געלט פון 1.00 ביז 5 טויזענט דאלאר

אויף דיימאנדס, דזשואלערי און אנ־דערע ווערטפולע סעקיורייטיס, גוטע באהאנדלונג גאראנטירט.

SECURITY LOAN CO.
83 קווין סט. וועסט

שאטען און ליכטיקייט אין ארץ ישראל

(פארזעצונג פון פיידוש 4)

"חנוכה לאמפ" מיט זיינע אכט רעהרען, אויבער דער עשטער ציגרט זיך אן דאס ערשטע חנוכה ליכטעל. און אין דער זייט צינדט זיך אן דער "שמש". דאס איז א לאמפ וואס מאכט דעם איינדרוק פון א גאנצער לבנה. דער חזן זינגט אפ דעם "חנרות הללו" און דער פייער־לעשער ארעקעסטער זעצט ארויס זולצערס "מעוז צור ישועתי". קינד און קויט העלפט מיט דעם געאונג. מאמעס שטעהען מיט וויעג קינדער אויף די הענט און זינגען מיט. עלטערע אידען זינגען אויך מיט ווישענדיג זיך די אויגען פון פרוידס טרעהרען.

אן אוועגנט איז עס געווען א הערליכער. מילד און צארט ווי א שטייגער עס געליינגט טיל מאהל א מאי אוועגט אין מיטעל אייראפא. איבער די גאסען חויבט אן צו ציהען א פראצעסיע פון אלע שטאדטישע שולען. יערע שולע ווערט געפיהרט דורך די לעהרער און זי טראגט איהר פאהן. די קינדערלאך טראגען ברענענדע ליכטלאך אין זייערע הענט. א גאנצער ים פון ברענענדיגע קאלירטע ליכטלעך ציהט זיך איבער דער אלענבי גאס. פאראויס דער פראצעסיע מארשירט מיט ברענענדיגע שטורקאצען אין די הענט אן אפ־טיילונג יס־סקאטס אין זייער פאראד אר־גיפארס. ביי די זייטען האלטען וואך, אלס שפאלארען, סקאטס פון "מכבי" און פון ברית־טרומפעלדאר. אויך מיט שטור־קאצען אין די הענט.

די קינדערלאך מארשירען מיט פעס־טע שריט. דער באָרען איז זייער. איהר־זעהט דאס אן בפירוש אין זייערע צו־שטראהלטע געזיכטער. דער הויפט מא־טזיו פון זייער געאונג איז דער "מעוז צור ישועתי". אנדערע שולען האבען זיי־ערעפייקלער און טראמייטער. מען זינגט, מען טראמייטערט און מען פויקט. און קומט מען צו ביז צו דער כרמל גאס און נחלת בנימין — שטעהט שוין דארטען אנגענרייט דער פייער־לעשער ארקעסטער וואס איז פאראויס אהערגעקומען. און אויפ'ן פלאכען דאך פון רעוויזיאניסטען קלוב ווארט זיי אפ א צווייטער ארקעס־טער. און די טענער פון גולער "מעוז צור ישועתי" צוגיסען זיך מיט טריאומף עס הערט זיך אין זיי דער הימן פון טרייסט און האפנונג. נישקשה! גע־ווען שוין אמאל שווערע צייטען פאר'ן פאלק, און דאך האבען "שוואכע און ווינ־ציגע בעזיענט שטארקע און פיעלע"...

דעם גאנצען וועג פון 'מגדל הים' ביז צו ענדע דער פראצעסיע בין איך גע־גאנגען אין דער געזעלשאפט פון דעם באר־ליעבטען אלטען שריפטשטעלער י. ח. ראווניצקי, און אויך ער האט אלע מאל געווישט פריידיג־טרעהרען פון די אויגען מורמלענדיג שטיל!

אט דאס איז אונזער כח אין ארץ ישראל!...

קויפט אייערע קוילען פאר'ן ווינטער ביי דער גוט־באקאנטער קוילען־פירמע

יאנאווער קאהל קאמפאניע

מיר פארקויפען ריטייל אין האלסייל אלע סארטען קוילען, ווי אייך וואר־טעט קוילען פאר בלאיערס, וועלש קוילען פאר פוירנייס און בלאיערס.

איר קענט ביי אונז קויפען די בעסטע ריידיאט אויף לייכטע טערמס

אפיס טעלעפאן ערעלייד 3766. רעז. טעל.: טרינידי 8781.

268½ קווין סטר. וו.

אלטערהאנט
דרוק ארבייט
און אין אלע שפראכען
געמאכט אין דער
זשורנאל
דרוקעריי
א סטריקטלי יוניאן שאפ

542 דאנדעס סטריט וועסט
טעלעפאנס: טרינידי 6830-6831

אפיציעלע איינלאדונג

קומט אין אונזערע שאו רומס און באַ־קאנט זיך מיט די איינצעלהייטען פון

-- די נייע --

CHEVROLET
MODELS
שעווראלעט מאדעלס

ST. CLAIR MOTORS LIMITED
791 ST. CLAIR AVE. W.
Tel. Hillcrest 8201